

STUDII DE ATELIER. CERCETAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN ROMÂNIA
WORKING PAPERS IN ROMANIAN MINORITY STUDIES
MŰHELYTANULMÁNYOK A ROMÁNIAI KISEBBSÉGEKRŐL

Nr. 54

Bakk Miklós

REGIONALISM ASIMETRIC ȘI ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ

INSTITUTUL PENTRU
STUDIAREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Cluj-Napoca, 2014

STUDII DE ATELIER. CERCETAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN ROMÂNIA
WORKING PAPERS IN ROMANIAN MINORITY STUDIES
MŰHELYTANULMÁNYOK A ROMÁNIAI KISEBBSÉGEKRŐL

■ Nr. 54:

Autor: Bakk Miklós

Titlu: *Regionalism asimetric și administrație publică*

■ Coordonator serie: Iulia Hossu, Horváth István

© INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Cluj-Napoca, 2014

ISSN 1844 – 5489

www.ispmn.gov.ro

■ Lector: Székely István Gergő

■ Corectură text: Simona Chiorean

■ Concepție grafică, copertă: Könczey Elemér

■ Tehnoredactare: Sütő Ferenc – TIPOTEKA LABS

■ Tipar: IDEA Design+Print, Cluj-Napoca

Opiniile exprimate în textul de față aparțin autorilor și ele nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al ISPMN și al Guvernului României.

- BAKK Miklós este conferențiar, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, UBB.
Email: bakkmiklos@gmail.com

BAKK Miklós Docens, Babeș-Bolyai Tudományegyetem, Politika-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Kar.
Email: bakkmiklos@gmail.com

Rezumat

■ După 1990, concepțiile de reformă regională, apărute în statele din Europa Centrală și de Est, au atras întrebarea dacă regionalismul asimetric, caracteristic Europei Occidentale, are actualitate și aici. Conform tipologiei clasice a structurilor statale există trei tipuri fundamentale: a) statul federal; b) statul regional; c) statul unitar. În aceste tipuri structurale se încadrează acele elemente de diviziune teritorială politică asimetrice, care reprezintă combinații dintre elementele guvernării indirecte și directe, în condițiile organizării statului modern.

Din punctul de vedere al acestui studiu, tipul cel din urmă reprezintă cea mai ridicată relevanță. Cu privire la autonomiile regionale și statuturile administrative speciale din această categorie, se pot formula următoarele concluzii: 1) motivul creării regiunilor depinde în mare parte de antecedente istorice, iar forma instituționalizării de modelul administrației publice al statului respectiv; 2) la începutul regionalizării punctul de pornire constituțional poate fi atât simetric (Spania), cât și asimetric (Italia, Marea Britanie), însă evoluția ulterioară a regionalizării are ca rezultat inevitabil o asimetrie instituțională administrativă (la nivelul statutelor).

În deceniile de după cel de-al Doilea Război Mondial a crescut numărul elementelor de diviziune teritorială politică asimetrică în sistemele teritoriale și administrative ale statelor membre UE (Spania, Italia, Belgia, Marea Britanie), iar majoritatea autorilor care au analizat fenomenul sugerează că soluțiile asimetrice mai degrabă facilitează decât subminează stabilitatea.

Kivonat

■ 1990 után a kelet-közép-európai államokban felmerülő regionális reformelképzelések felvetették azt a kérdést is, hogy van-e itt aktualitása a nyugat-európai térségre jellemző aszimmetrikus regionalizmusnak.

Az államszerkezet klasszikus tipológiája szerint három alaptípus különböztethető meg: a) föderális szerkezetű állam; b) regionális állam; c) egységes szerkezetű (unitárius) állam. E szerkezeti típusokba épülnek be azok az aszimmetrikus politikai térfelosztási elemek, amelyek a közvetett és a közvetlen kormányzás elemeinek a kombinációi a modern államszervezés körülményei között.

Jelen tanulmány szempontjából különösképpen az utolsó típusba sorolt megoldások érdekesek. E regionális autonómiák és sajátos közigazgatási státusok tekintetében a következő konklúziók fogalmazhatók meg: 1) a régiók kialakításának indítéka jórészt a történelmi előzményektől függ, az intézményesítés formája pedig az illető állam közigazgatásának modelljétől; 2) a régiósítás kezdetén az alkotmányos kiindulópont egyaránt lehet szimmetrikus (Spanyolország) vagy aszimmetrikus (Olaszország, Nagy-Britannia), a későbbi régiófejlődés azonban mindenképp egy közigazgatási intézményi aszimmetriát eredményez (a státutumok szintjén).

A második világháborút követő évtizedekben az Európai Unió tagállamai területi-közigazgatási rendszereiben az aszimmetrikus politikai térfelosztási elemek száma növekedett (Spanyolország, Olaszország, Belgium, Nagy-Britannia). A jelenséget tanulmányozó szerzők többsége arra a következtetésre jutott, hogy az aszimmetrikus megoldások inkább hozzájárulnak a stabilitáshoz, mintsem aláássák azt.

Cuprins

I. Evoluția organizării statale și administrația publică asimetrică	■	5
I.1. Statul primar și secundar	■	5
I.2. Modernizarea napoleoniană a administrației publice europene și noile forme ale guvernării indirecte	■	7
II. Structuri asimetrice de administrație publică	■	9
II.1. Asimetrii în sistemul teritorial și administrativ al statelor membre ale Uniunii Europene	■	9
II.2. Statut special – garanții constituționale și administrative	■	11
II.3. Regiuni constituționale – statut și evoluție constituțională	■	15
III. Asimetrie și stabilitate	■	20
Bibliografie	■	21

REGIONALISM ASIMETRIC ȘI ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ

■ În 1990, în majoritatea statelor din Europa Centrală și de Est (Cehia, Polonia, Ungaria, Slovacia, România) a început reforma administrației publice. Este vorba de un proces lent, complex, în mai multe trepte, în care nici punctul de pornire, nici direcția nu coincid pentru toate statele, însă reformele începute în diverse state au ca și o caracteristică istoria comună.

Baza istorică a transformării este concepția structurii administrative unice, care a fost adoptată de către liderii politici ai statului respectiv – în diferite momente istorice anterioare – ca garanție a modernizării rapide, și pe care centralismul birocratic al epocii socialiste a consolidat-o și mai mult. Procesele actuale de transformare sunt influențate de cerințele UE, fenomenele de globalizare, dar și de tradiții mai vechi (în parte religioase) (Szamel – Balázs – Gajduschek – Koi 2011: 35).

După 1990, în aceste state nivelul intermediar (mezo) al administrației locale-regionale a fost mai întâi desființat, apoi reînființat (Cehia, Slovacia), însă mai devreme sau mai târziu lipsa, respectiv neputința administrațiilor locale regionale și-au făcut simțit efectul pretutindeni. S-au conceput diferite soluții, printre care s-a ridicat și problema soluției regionale asimetrice (în Polonia legată de Silezia, în România legată de Ținutul Secuiesc).

Prin urmare, problematica regionalismului și federalismului asimetric, și a elementelor asimetrice ale administrației teritoriale își păstrează actualitatea și în Europa Centrală și de Est, respectiv în cadrul Uniunii Europene ca teritoriu de civilizație și se înscrie printre soluțiile care merită avute în vedere.

În ce privește problematica regionalismului și a dezvoltării regionale, noțiunea de asimetrie este folosită în cel puțin două accepțiuni. Pe de o parte, are un înțeles de drept constituțional și administrativ pur – în acest caz se referă la diferențele dintre anumite unități administrative de același nivel, cu privire la statutul lor juridic și competențele lor. Pe de altă parte, se referă la diferențele de dezvoltare dintre societăți adiacente, dar aflate sub diferite suveranități și încadrate în sisteme juridice diferite (de exemplu în regiuni frontaliere), care se pot considera inegalități nedizolvabile cu metode tradiționale, obișnuite în politicile de modernizare (Mezei – Hardi 2003: 127). Prezentul studiu folosește termenul de asimetrie în primul sens, cel mai restrâns.

I. Evoluția organizării statale și administrația publică asimetrică

I.1. Statul primar și secundar

În studierea împărțirii puterii în statele moderne s-a acordat atenție relativ redusă soluțiilor asimetrice. În timp ce pentru istorici asimetria teritorială în istoria statelor premoderne pare aproape firească, în studierea structurii de guvernare a statelor moderne acest aspect este neglijat. Totodată, este cert că organizarea teritorială a statelor moderne afișează mai multă asimetrie în practică, decât sugerează instituțiile formale și modelele de organizare ale statului (Henders 2010: 6). Este, de asemenea, tot mai evident că experiențele legate de soluțiile asimetrice apar predominant ca soluții pozitive în aranjamentele democratice (Keating 1999).

Dacă examinăm dinspre evoluția istorică a structurii statului consistența organizațională a administrației publice și – legat de aceasta – omogenitatea instaurării dominației teritoriale, conceptul de stat primar și secundar al lui Hechter oferă unul dintre punctele de plecare cele mai adecvate (Hechter 2004).

Hechter consideră *state primare* acele state, care se formează „în mod spontan” între indivizi și grupuri. Formele istorice ale statului primar în general conduc la problema super-grupului format din grupuri. În statul primar, unitățile de guvernare sunt prezente pe mai multe niveluri, de exemplu nivelul grupului local, al tribului și în final al statului, astfel încât statul „poate fi considerat nivelul cel mai înalt al unei ierarhii, care este compus din grupuri încorporate, până la nivelul individual” (Hechter 2004: 154). Funcționalitatea acestei ierarhii este asigurată de distribuția costurilor de menținere a ordinii sociale pe diferitele niveluri de guvernare în așa fel încât costurile totale rămân la cel mai scăzut nivel posibil; deci *guvernarea este indirectă*, iar sarcinile și acțiunile aferente sunt distribuite pe aceste niveluri. De regulă, o astfel de ordine se impune într-un mediu anarhic, dar ca rezultat al unui acord liber: o serie de grupuri mai mici formează o alianță, creează o structură comună de supraveghere, care împiedică ca grupurile să recurgă la luarea unor prăzi în dauna intereselor celuilalt grup; această structură soluționează, de asemenea, situația conflictuală dintre grupuri, astfel creează posibilitatea ca alianța lor destinsă și regularizată să pară din exterior un super-grup puternic (Hechter *ibid.*).

Cu alte cuvinte, statul primar, guvernarea indirectă integrează mai multe niveluri politice ale solidarității de grup. Membrii unui grup mai mare, care la rândul lor sunt tot grupuri, trebuie să aloce resurse suficiente pentru menținerea ordinii lor interne – aceasta fiind condiția pentru a fi acceptați și la nivelul superior, ca individualități colective (Hechter *ibid.*).

Pornind de la teoria statului primar se poate înțelege de ce societățile preindustriale au recurs în general la guvernarea indirectă: înainte de secolul al XIX-lea, guvernarea centrală nu dispunea de instrumentarul prin care ar fi putut interveni permanent și eficient în viața grupurilor de nivel inferior. Astfel, acestea și-au înființat propriile unități guvernamentale, cu autorități locale, ale căror privilegii nu erau periclitare de puterea centrală; marile imperii agrare, cel roman, chinez, otoman și habsburgic funcționau în acest fel. Unitățile guvernamentale ale nivelurilor inferioare, care de obicei s-au asimilat lingvistic și cultural cu populația autohtonă (Hechter exemplifică prin cuceritorii normanzi, care au devenit englezi, respectiv primii coloniști englezi, care au devenit irlandezi), nu au cauzat astfel conflicte culturale pe teritoriile administrate.

Statul secundar a apărut în Europa odată cu schimbarea adusă de Revoluția franceză care a creat o infrastructură organizațională a statului supus unui singur centru de comandă. Înainte de 1789, deși Franța dispunea de o putere consolidată, absolutistă, exersa totuși guvernarea indirectă. După Revoluție, Parisul a elaborat strategii de centralizare pentru a-și mări puterea: a divizat țara în noi unități administrative – în județe (*département*), circumscripții și comune –, a introdus nouăți în sistemul fiscal, în justiție, în poliție (poliția națională a apărut în comunitățile locale). Toate aceste măsuri au dizolvat treptat dependența cetățenilor de autoritatea locală, deci s-a introdus *guvernarea directă* (Hechter 2004: 169).

Guvernarea directă a adus succes Franței, deoarece a făcut posibilă uniformizarea, mai târziu modernizarea organizației militare (ceea ce a mărit prestigiul țării), instaurarea birocrăției unitare (pleiada funcționarilor publici), care prin urmare era impersonală și dezvoltabilă prin sistemul național de formare – astfel se puteau crea piețe mai largi și se putea dezvolta economia. Prin guvernarea directă, Franța a devenit *stat secundar*, unul dintre tipurile dominante ale statului european modern.

Una dintre paradigmele literaturii tipologiei organizării statale este abordarea care creează tipuri pornind de la dezvoltarea bazată pe factori interni ai statelor, comparând alte state cu tipurile astfel deduse, numindu-le „mai puțin eficiente”, „nereușite” etc. (Tilly 1990: 7). Însă răspândirea rapidă și uniformitatea aparentă a statelor secundare de la începutul secolului al XIX-lea a evidențiat și importanța factorilor externi. În opinia lui Tilly (1990: 9-11) pentru formarea statelor este decisiv atât mediul geopolitic extern, cât și cel al „sistemului mondial” descris de Wallerstein. Între factorii externi și interni intermediază, printre altele, și rolul asumat în războaie: actorii care poartă și distribuie sarcinile de război ale statelor devin definitorii în formarea instituțiilor ordinii sociale și a distribuirii (Tilly 1985).

Succesul Franței lui Napoleon (1804-15) relevă convingător acele constrângeri ale politicii interne și geopolitice, prin care s-a impus dominanța modelului asupra Europei în procesul de modernizare: agresivitatea franceză – scrie Hechter (2004: 169) – nu numai că a impus statelor vecine guvernarea directă (pe care ei înșiși au fost nevoiți să o introducă din motive de apărare), ci a trasat și un fel de convergență pentru guvernele europene din secolul al XIX-lea în privința instituțiilor și regulilor guvernării.

I.2. Modernizarea napoleoniană a administrației publice europene și noile forme ale guvernării indirecte

Guvernarea directă franceză a creat, deci, instituții juridice și administrative care au fost preluate de mai multe state europene dintr-o constrângere de autoapărare și de modernizare. Jandarmeria franceză, *la gendarmerie nationale*, a devenit modelul jandarmeriei italiene (*Carabinieri*), spaniole (*Guardia Civil*). Au luat ființă organizații care au primit un rol esențial în crearea statului național, a societății omogene din punct de vedere cultural, adică au participat la transformarea țăranilor în francezi, italieni, spanioli etc. (vezi și Weber 1976). În scurt timp, Codul Civil Napoleonian (1804) a fost introdus în Belgia, Italia de Nord, Monaco (pe teritoriile aflate sub suveranitate franceză), dar și în alte state, ca Elveția, Olanda, și, începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, în mai multe state din America Latină. Rolul codului a fost înlocuirea multitudinii de „sisteme juridice cutumiare policrome” cu un sistem juridic unitar pe tot teritoriul statului (Hechter 2004: 173-174).

După războiul napoleonian, în statele care au adoptat guvernarea directă s-a răspândit definitiv concepția că pluralismul cultural și ideologic din interiorul statului prezintă un risc la adresa securității. Răspunsul statelor la acest risc a fost uniformizarea educației publice, a formării militare și a administrației (Benner 2001: 163-164).

Acestea sunt acele premise de formare ale statului care au avut importanță în unificarea administrativă a diviziunilor teritorial-politice orizontale din Europa. Sistemul instituțional al guvernământului direct din spațiul european a fost influențat mai târziu în mare măsură de războaiele din Europa (Tilly 1985) și de dezvoltarea economică (care a demolat cadrele anterioare ale guvernării teritoriale, și le-a adaptat la procesele industriale și de urbanizare). Peste aceste premise s-a suprapus transformarea democrației (generalizarea dreptului la vot, consolidarea puterii locale, respectiv intensificarea controlului mass-mediei asupra instituțiilor democratice).

Astfel, evoluția și transformarea sistemului teritorial-administrativ al statelor actuale ale Uniunii Europene au fost definite de următoarele procese istorice:

- premise specifice ale guvernării indirecte (aproximativ până în secolul al XIX-lea);
- instaurarea guvernării directe sub influența războaielor napoleoniene, respectiv în deceniile următoare (aproximativ între 1848 și Primul Război Mondial);
- procesele de industrializare și urbanizare;
- efectul democrației de masă din secolul al XX-lea asupra guvernării directe;
- politica teritorială și de coeziune a integrării europene.

În vederea autenticității istorice trebuie menționat că pe lângă modelul francez (napoleonian) al guvernării directe, care a devenit dominant în statele Europei de Sud, au existat și alte modele ale administrației publice. Astfel și modelul german, britanic (*common law*) sau scandinav a fost determinant în cazul unor grupuri de state. Însă ca o consecință a proceselor din secolul al XX-lea și a integrării europene, în administrația publică a statelor europene actuale se poate constata de fapt mixtura diferitelor elemente, iar încadrarea în diferite modele tipologice poate fi interpretată mai ales istoric (Szamel – Balázs – Gajdushek – Koi 2011: 32).

Datorită convergenței structurilor statale formate și a sistemelor de diviziune teritorială politică și administrativă, putem efectua analize comparative cu privire la sistemele de diviziune teritorial-politică ale diferitelor state. În cele ce urmează, vom examina asimetriile din structurile statale și diviziunile teritorial-administrative europene cu referire la tipologia teritorială a două studii reprezentative europene: unul este studiul elaborat în cadrul proiectului ESPON-2006 (ESPON 2007), celălalt este studiul întocmit pentru Comitetul Regiunilor sub îndrumarea lui Michael Keating și Jacques Ziller, cu sprijinul profesional al European University Institute din Florența (EUI 2008).

Ambele studii arată că în transformarea statelor europene de la începutul secolului al XXI-lea, înființarea și restructurarea nivelului mezo al administrației publice, procesele de regionalizare constituie în primul rând segmentul cel mai dinamic al structurării teritorial-politice. Conform tipologiei clasice a organizării statale există trei tipuri de bază: a) stat federal; b) stat regional; c) stat unitar (EUI 2008: 24-26).

Structura federală înseamnă împărțirea verticală a puterii legislative și executive, care nu poate fi modificată unilateral de către niciuna dintre părți – nici de federație, nici de statele membre ale federației. Examinarea comparativă a federațiilor deține azi rezultate semnificative în știința politică comparată (Stepan 2001), temele cele mai importante fiind stabilitatea, nașterea și evoluția federațiilor, respectiv – în privința spațiului european – acel proces de transformare a regiunilor (întărirea multifuncționalității și consolidarea statutului de drept), care înseamnă o tranziție spre statul federal. Prin analiza structurii

federale putem identifica totodată și formele posibile ale guvernării indirecte în epoca uniformizării tehnicilor de administrație publică.

Tipul *statului regional* este problema cea mai complexă, căci în funcție de statutul legal și competențele politice ale regiunilor, el poate fi definit în mai multe feluri.

Regiunile, ca și forme de structurare teritorial-politică, pot fi înființate cu competențe de politici publice diverse, astfel: 1. cu rol de organizare spațială (aranjament și dezvoltare teritorială, utilizarea fondurilor europene, dezvoltare economică); 2. organizarea teritorială a serviciilor publice; 3. îndeplinirea atribuțiilor publice (Horváth 2004). Dacă regiunea este înființată cu o atribuție bine definită (în general cea de planificare și dezvoltare economică), este vorba de *regionalism funcțional*; în cazul în care cadrul teritorial-politic înființat unește mai multe atribuții, este vorba de *regionalism multifuncțional* (EUI 2008 25). Regiunile pot dispune de *competențe administrative sau legislative*, deși diferența dintre cele două categorii nu poate fi definită clar; estomparea distincției apare mai ales referitor la *competențele de legislație secundară*, care facilitează decizia proprie a unor regiuni cu privire la detaliile unor reguli din cadrul unor legi naționale. Regiunile pot dispune de un corp decizional propriu, ales direct, și de organ executiv aferent. Dacă regiunile multifuncționale dispun de un asemenea corp ales, evoluția structurii statului înclină spre federație (în prezent sistemul legislativ al Italiei exemplifică cel mai bine această evoluție).

În centrul definiției *statului regional* stă deci o regiune politică și administrativă multifuncțională, care dispune și de voință politică bazată pe autogovernare în privința exercitării funcțiilor specifice regiunii și stabilite de stat.

În distribuția teritorială administrativă a *statului unitar*, nivelul determinant al administrației publice, în contrast cu statul, este nivelul administrațiilor locale. În statele cu structură unitară nu se exclude existența unui nivel mediu al administrației publice, respectiv a regiunilor, însă acestea nu sunt elemente determinante ale diviziunii spațiale (teritoriale) a puterii politice. De menționat că modelul napoleonian mai sus amintit este numai unul dintre modelele dezvoltării administrativ-structurale ale statelor unitare, a cărui esență constă în faptul că în unitățile teritoriale ale administrației publice unitare și centralizate, instaurate prin guvernare directă, se creează și se dezvoltă treptat și autogovernarea, care creează comunități teritoriale și politice. Există însă și o altă modalitate de instaurare a guvernării directe, care a fost caracteristică mai ales țărilor scandinave. Aici, autogovernarea la nivelul localităților s-a consolidat repede, iar uniformizarea guvernământului a însemnat în mare parte, că forma și instrumentele unitare ale procedurilor administrative, promovate de centrul statal se suprapun tradițiilor existente ale autogovernării.

O problematică specială a nivelului mezo al diviziunii teritorial-politice și administrative este că în unele state aceasta înseamnă de fapt două niveluri. Denumirile acestor niveluri depind de tradițiile și particularitățile statelor. În vederea unei terminologii unitare studiul EUI propune termenul împerecheat *regiune-provincie* (EUI 2008: 27). În statele federative, corespondentul regiunilor sunt unitățile federative, *Landurile* (Germania, Austria) sau *regiunile* (Belgia). În statele regionale, corespondentul acestui nivel sunt regiunile, regiunile autonome, provinciile etc. Provincia, care este unitatea teritorială de sub nivelul regiunilor, poate însemna teritorii cu statute diferite în diferite state; acestea prezintă o mare diversitate provenind din tradițiile locale, chiar denumirea lor reflectând această diversitate. Astfel: *județ* (Ungaria, România), *Kreis* (Germania), *county* (Anglia), *provincia* (Italia), *département* (Franța) etc. În țările având la bază tradiția napoleoniană a guvernării directe, provincia reprezintă nivelul intermediar (mezo) administrativ anterior, care s-a format ca circumscripție administrativă a organelor deconcentrate ale puterii statale (aceste teritorii și-au dobândit componenta de autogovernare mai târziu), și nu au schimbat fundamental structura unitară a statului.

Multitudinea definițiilor unităților de diviziune teritorial-politică, semnalată mai sus, este legată de faptul că în numeroase tipuri de diviziune spațială, care se și întrepătrund, sunt amalgamate componentele autogovernării (ale comunității politice regionale) și cele care țin de voința puterii centrale. La nivelul regiunilor, întrepătrunderea acestor elemente înseamnă de fapt combinația elementelor de guvernare directă și indirectă în condițiile organizării moderne a statului. Dacă funcțiunea regiunii este definită unilateral de către centrul statal și, de asemenea, o decizie centrală dispune în privința elementelor de configurație teritorială a diviziunii politice, atunci – în ciuda existenței anumitor elemente ale descentralizării – este vorba despre un nou instrument al guvernării directe. Însă, dacă regiunea, ca o comunitate autogovernantă, cu identitate proprie, este capabilă de a contrapune voința sa politică concepțiilor de regionalizare ale guvernării centrale, și astfel inițiază o relație de dialog cu organul central al statului asupra propriului său statut (chiar și asupra extinderii teritoriale), atunci formarea unei asemenea regiuni evocă deja modelul guvernării indirecte. Imboldurile regionalismului european, consolidat

În a doua parte a secolului al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea, au fost întocmai acele comunități etno-regionale care, datorită caracterului lor lingvistic/cultural/istoric aparte, dispuneau de condițiile pre-politice de loialitate pentru a deveni o comunitate teritorială și politică (Keating 2004), și astfel au putut stabili o relație de dialog. Tocmai prin aceasta au devenit stimulentele cele mai puternice ale soluțiilor asimetrice apărute la nivel mezo.

II. Structuri asimetrice de administrație publică

II.1. Asimetrii în sistemul teritorial și administrativ al statelor membre ale Uniunii Europene

Examinând structura statală, sistemul teritorial-administrativ al celor 27 state membre ale Uniunii Europene, într-o treime dintre aceste state putem identifica soluții asimetrice. Tabelul următor, ale cărui date provin din studiul *Study on the Division of Powers between the European Union, the Member States, and Regional and Local Authorities* (EUI 2008), prezintă aceste elemente, cu completările autorului:

Țara	Structură statală	Elemente asimetrice	Observații
Austria	federală	--	9 regiuni (<i>Landuri</i> + Viena), statute identice, federalism cooperativ, statutul juridic al Landurilor conf. secț. 95-107., Viena sect. 108-114
Belgia	federală	Comunitate germană	3 regiuni (Flandra, Valonia, Bruxelles) 3 comunități (flamandă, franceză, germană)
Bulgaria	unitară	--	6 regiuni strategice – fără autorități alese 28 provincii (<i>oblasti</i>) – competențe administrative, pentru organe deconcentrate
Cehia	unitară	--	Nivel regional: 13 <i>kraj-uri</i> – cu consilii alese direct Nivel provincie: 73 <i>okres</i> (districte) – districte administrative
Cipru	unitară	--	Nu există nivel regional 6 provincii (districte) fără organe alese (organe deconcentrate)
Danemarca	unitară (cu 2 regiuni autonome)	Insulele Feroe Groenlanda	5 regiuni – cu consilii regionale alese Insulele Feroe – parlament provincial propriu: <i>Løgting</i> Parlamentul Groenlandei: <i>Landsting</i> În 2007 s-a desființat nivelul provinciei
Estonia	unitară	--	Nu există nivel regional La nivel provincial: 15 județe (<i>maakond</i>) – district administrativ
Finlanda	unitară (cu 1 regiune autonomă)	Insulele Åland	Nivel regional: 19 regiuni strategice (corpuri de conducere alese indirect) 6 provincii administrative (<i>lääni</i>)
Franța	unitară (cu 5 unități administrative speciale)	Corsica (statut special), 4 regiuni de peste mări: Guyana Franceză, Réunion, Guadelupa, Martinica	Nivel regional: 24 regiuni, 1 cu statut special, 4 regiuni de peste mări – administrații alese Nivel provincial: 100 <i>département-uri</i> – din care 4 <i>département-uri</i> de peste mări, identice cu cele 4 regiuni – cu administrație locală aleasă direct

Țara	Structură statală	Elemente asimetrice	Observații
Germania	federală	--	16 regiuni federale (<i>Land</i>), dintre care 3 <i>Stadtstaaten</i> : Berlin, Brema, Hamburg – cu parlamente regionale alese direct Provincii: 323 <i>Landkreise</i> + 116 <i>Stadtkreise</i> – în total 439 județe (<i>Kreise</i>) – cu administrații alese direct
Grecia	unitară	--	Nivel regional: 13 regiuni (<i>periphēria</i>), fără administrație locală aleasă, organele deconcentrate ale guvernului central 54 + 3 administrații de prefectură cu corpuri alese
Irlanda	unitară	--	Nivel regional: 8 autorități regionale (corp delegat din partea consiliilor județene și a orașelor); 2 adunări regionale (cu corpuri delegate – NUTS 2 niveluri strategice) Nivel provincial: 29 comitate și 5 orașe (administrație locală aleasă)
Italia	unitară, regionalizată	Trentino-Tirolul de Sud Sardinia Sicilia Friuli-Veneția Giulia Valea Aostei	20 regiuni constituționale (din care 5 au statut special) – cu administrații alese, competențe legislative și administrative Nivel provincial: 107 provincii, consiliu administrativ ales direct
Letonia	unitară	--	Nivel regional: nu există Nivel provincial: 26 districte (<i>rajoni</i>) Corp desemnat indirect (delegarea președinților administrațiilor locale)
Lituania	unitară	--	Nivel regional: nu există Nivel provincial: 10 județe (<i>apskritis</i>), care sunt organele deconcentrate ale guvernului central
Luxemburg	unitară	--	Nivel regional: nu există, constă din 3 districte, acestea din 12 cantoane (cantoanele fiind mai degrabă unități statistice). Districtele sunt organele deconcentrate ale guvernului central
Malta	unitară	--	Nivel mijlociu: 3 regiuni administrative, 68 administrații locale (alese direct)
Marea Britanie	unitară, parțial regionalizată	Scoția, Țara Galilor, Irlanda de Nord	Nivel regional: 3 „națiuni” (Scotia, Țara Galilor, Irlanda de Nord), 9 regiuni engleze, administrația uneia (Londra Mare) este aleasă direct
Olanda	unitară	Aruba, Curaçao, Sint Maarten, (provincii autonome) Bonaire, Sint Eustatius, Saba (statut special)	Nu există nivel regional; 12 provincii cu administrații locale alese direct
Polonia	unitară, regionalizată	--	Nivel regional: 16 voievodate, cu parlament regional ales direct (<i>sejmik</i>) Nivel provincial: 373 județe (<i>powiaty</i>) – consiliu județean ales direct
Portugalia	unitară (cu 2 regiuni autonome)	Madeira, Insulele Azore (statut special)	Nivel regional: 5 regiuni (compuse din 30 subregiuni), insulele cu statut special au legislație proprie Nivel provincial: 18 districte (<i>distrito</i>), cu consilii aleși indirect

Țara	Structură statală	Elemente asimetrice	Observații
România	unitară	--	Nivel regional: 8 regiuni de dezvoltare fără administrații alese Nivel provincial: 41 județe + București, cu consilii județene alese direct
Slovacia	unitară, regionalizată	--	Nivel regional: 8 districte (<i>kraj</i>), cu consilii regionale și președinte regional ales direct Nivel provincial: 50 raioane (<i>okres</i>)
Slovenia	unitară	--	Stat regional: 12 regiuni cu administrații locale; nivelul provinciei a fost desființat
Spania	regionalizată	Ceuta, Melilla (orașe autonome), Comunități autonome (regiuni)	Nivel regional: 17 comunități autonome cu parlament provincial ales direct Nivel provincial: 50 provincii, cu deputați aleși indirect, dintre membrii consiliilor municipale
Suedia	unitară	Västra Götaland, Skåne	Nivel regional: nu are instituții Nivel provincial: 21 județe și regiuni; dintre care 2 regiuni (Västra Götaland, Skåne)
Ungaria	unitară	--	Nivel regional: 7 regiuni strategice-statistice (NUTS2) Nivel provincial: 19 județe (cu administrații alese) și Budapesta

(Sursă: EUI 2008, 47-321, redactat de către autor, luând în considerare Szamel – Balázs– Gajduscek – Koi 2011. Tabelul reflectă situația de dinaintea aderării Croației la UE)

Dacă examinăm aceste unități administrative asimetrice, se pot constata următoarele tipuri și particularități:

- Multe dintre acestea sunt insule; teritoriul insulelor, ca unități teritorial-administrative, sunt definite pe cale „naturală”, astfel acestea nu au devenit subiectul disputelor de delimitare, de divizare a teritoriului (cu excepția stabilirii apartenenței la un stat anume, într-un moment istoric anume), în același timp administrația lor a păstrat mai multe elemente de drept cutumiar, aceste insule situându-se, de regulă, la mari distanțe de centrele puterii (statutul special al Sardiniei, Siciliei, Corsicăi, Madeirei etc. poate fi explicat și prin aceasta, pe lângă antecedentele istorice).
- Statutul special al mai multor insule mici, teritorii externe, respectiv exclave este urmarea unor cuceriri teritoriale anterioare, a raporturilor tipice dintr-un imperiu apus (Ceuta, Melilla), respectiv unele colonii au devenit provincie externă a unui stat anume (Aruba, Curaçao, Sint Maarten, Bonaire, Guadelupe, Réunion, Guyana Franceză etc.).
- Regiunile Västra Götaland și Skåne trebuie considerate cazuri de excepție, ele primind statut de regiune în Suedia cu caracter experimental; acesta este un exemplu al experimentelor administrative scandinave – un experiment similar a fost efectuat, de exemplu, în Danemarca cu ocazia reformei din 2007: pe insula Bornholm s-a examinat eficiența comasării și restructurării la nivelul administrației locale (Szamel 2011: 612).
- În sfârșit, în majoritatea cazurilor este vorba de teritorii europene, care au dobândit *autonomie regională*, respectiv *statut special* datorită specificului lor etno-regional; de obicei acest statut are bază constituțională (regiunile italiene cu statut special și regiunile constituționale spaniole – Tirolul de Sud, Catalonia, Țara Bascilor etc. –, „națiunile” formate ca rezultatul devoluției britanice, Insulele Åland etc.).

II.2. Statut special – garanții constituționale și administrative

Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene asigură garanții de diferite niveluri unităților administrative și teritoriale. Statutul juridic al administrațiilor locale este asigurat, de regulă, de constituția fiecărui stat, însă constituția mai multor state se oprește la acest nivel, cum sunt: Estonia, Finlanda, Grecia, Ungaria, Luxemburg, Polonia, România. De exemplu, Constituția Poloniei consacră un capitol

numai administrațiilor locale (Capitolul 7, Articolele 163-172). Conform acestuia, autoguvernarea primește protecție constituțională și judiciară. În schimb, nivelul regional (*voievodate*) este reglementat numai prin lege (deși – ca o curiozitate legislativă – funcția voievodului apare în Articolul 152 al Constituției în legătură cu guvernarea). Capitolul IV din Constituția Slovaciei (Articolele 64-71) este consacrat administrațiilor locale, dar se menționează și autoguvernările teritoriale. *Kraj*-urile slovace sunt bazate pe acestea, însă își primesc fundamentarea reală prin lege.

În cazul statelor, în care particularitatea, independența unei regiuni sau teritorii este garantată și prin constituție, asimetria are două forme tipice: a) însăși constituția specifică aceste teritorii ca având statut juridic special, statut care diferă de regimul atribuțiilor stabilit pentru sistemul teritorial-administrativ al țării respective; b) constituția admite un anumit grad de autonomie politică, pe baza căreia aceste unități teritoriale își pot stabili propriile atribuții și competențe în cadrul unei proceduri reglementate de negociere, atribuții și competențe care vor fi cuprinse și în statutul lor; în acest caz asimetria este rezultatul unui proces, care apare în statute și legi organice. Desigur, este posibilă și combinația celor două forme.

Primul caz poate fi exemplificat cu Franța sau Portugalia, dar soluțiile constituționale adoptate în Olanda, Danemarca sau Finlanda aparțin tot acestei categorii, deși în ultimele două state au fost determinante condiții istorice cu totul diferite. O caracteristică dominantă a acestei soluții este că sistemul teritorial administrativ al statului – care de fapt are o structură unitară – „admite” autonomia naturală a teritoriilor îndepărtate, a insulelor, și consemnează această independență și la nivelul constituției.

Portugalia se autodefiniște ca stat unitar (Articolul 6 al Constituției), însă în această structură unitară, începând din 1976, Insulele Azore și Insulele Madeira formează câte o regiune autonomă conform Alineatului 2 al Articolului 6 din Constituție. Asimetria administrației teritoriale provine din faptul că pe teritoriul Portugaliei continentale există 18 regiuni ale administrației de stat (*regiões administrativas*), unde nu s-au înființat administrații regionale autogovernate (Temesi 2011b: 450). A șaptea rectificare a constituției din 2005 a aprofundat această autonomie a insulelor, însă nu a schimbat fundamental rolul și atribuțiile regiunilor administrației de stat (regiuni ale organelor deconcentrate). Autonomia Insulelor Azore și Madeira este reglementată de zece articole (225-234) din Capitolul VII al noii Constituții. Conform acestor articole, statutul care definește autonomia insulelor este elaborat de adunările legislative regionale care înaintează statutul legislativului național, acesta din urmă având posibilitatea de a-l modifica numai după aprobarea propunerii de modificare de către corpul regional. Printre atribuțiile asigurate legislativului regional apare dreptul de înființare, transformare și supraveghere ale unităților administrațiilor publice locale, în condițiile legii. Puterea executivă este exercitată de către guvernul regional subordonat legislativului regional. Supravegherea constituțională asupra acestor două corpuri este exercitată de un reprezentant al republicii. Autonomia celor două regiuni este garantată și de Articolul 287 al Constituției, o „clauză de eternitate” a Constituției portugheze, care include articolul referitor la statutul acestor regiuni între articolele neamendabile.

O relație similară s-a instalat între insulele aparținând fostelor Antile Olandeze și Olanda, însă într-o structură juridică cu totul diferită. Statul olandez este un stat unitar descentralizat, în care relațiile juridice sunt administrate în comun de către Constituție și Statutul Regatului (Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, 1954), deci Regatul Țărilor de Jos dispune practic de o constituție având două părți. Statutul Regatului a fost modificat începând cu 15 decembrie 2008 din cauza desființării Antilelor Olandeze, ca unitate administrativ-teritorială, iar conform Articolului 1 componentele Regatului Țărilor de Jos sunt: Olanda, Aruba, Curaçao și Sint Maarten. Pe lângă acestea, Insulele Bonaire, Sint Eustatius și Saba au primit statut special ca și părți ale Olandei (Chronowski – Drinóczi 2007). Așadar, conform statutului, Regatul este alcătuit din patru părți, însă dintre acestea Olanda a preluat sarcina elaborării bazei legislative a administrației publice. De exemplu, autonomia Arubei este garantată de constituția sa proprie (statutul), iar atribuțiile sale se extind asupra domeniilor imigrare, transport, comunicații, vamă etc., suveranitatea exclusivă a Olandei cuprinzând domeniile militar și al relațiilor externe, însă prin numirea guvernatorului Arubei se controlează și administrația locală. Corpul legislativ regional îl reprezintă parlamentul regional ales pe 4 ani cu 21 de membri.

În deceniile care au urmat Revoluției, Franța a fost modelul statului unitar și al guvernării directe. Conform Articolului 72 al Constituției Republicii a V-a, modificată ultima oară în 2008, „comunitățile teritoriale ale Republicii sunt comunele, județele, regiunile, teritoriile cu statut juridic special, respectiv teritoriile de peste mări reglementate prin Articolul 74.” Regiunile au fost înființate în urma reformei de descentralizare din 1982, acestea devenind administrații teritoriale cu atribuții administrative (din 1986 dispun de corp de reprezentanți aleși). Se poate deduce și din Articolul 72 al Constituției că unitățile

asimetrice ale diviziunii teritoriale politice franceze sunt „teritoriile cu statut juridic special” și „teritoriile de peste mări”, care sunt specificate și în Constituție.

Există cinci departamente și regiuni „de peste mări”: Guadelupa, Guyana Franceză, Martinica, La Réunion și Mayotte. Comasarea statutului de județ și regiune în cazul acestor cinci teritorii înseamnă că aceste comunități teritoriale exercită împreună atribuțiile de autogovernare departamentală și regională a Franței continentale, însă articolele 73 și 74 ale Constituției stabilesc și o complementare specifică de atribuții pentru acestea. În departamentele și regiunile de peste mări sunt în vigoare legile franceze, însă comunitățile „pot adapta la situația și caracteristicile lor particulare aplicarea normelor legale” (Articolul 73, Alineatul 1). Această împuternicire este efectuată prin intermediul unei legi organice, legea putând chiar să autorizeze elaborarea de norme legale proprii într-un număr restrâns de domenii, în vederea păstrării tradițiilor proprii, aceste norme fiind valabile numai pe teritoriul lor (Alineatul 3). Acest lucru, desigur, nu se referă la prevederile fundamentale ale legislației franceze, la cetățenie, la drepturile cetățenilor, la garanțiile de libertăți individuale, la dreptul penal, la organismul justiției, la politica de apărare și cea externă, la ordinea publică, la dreptul de vot etc. (Alineatul 4). Dintre departamentele și regiunile de peste mări enumerate, La Réunion nu dispune de această împuternicire legislativă, iar insula Mayotte a devenit al cincilea departament și regiune de peste mări a Franței abia în 2011 (vezi Lórinč 2011: 257-258).

Desigur, Franței îi rămân atașate și alte teritorii de peste mări, însă acestea nu s-au integrat atât de profund în sistemul francez al administrației publice (insulele Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Saint-Pierre-et-Miquelon, Colectivitatea Insulelor Wallis și Futuna, Polinezia Franceză, Noua Caledonie, Insula Clipperton), acestea fiind numite „comunități” (4), state constituente ale republicii (2) sau pur și simplu „dependințe” (8) (Lórinč 2011: 257). Printre aceste teritorii se află teritoriile nelocuite (Clipperton), teritoriile a căror detașare e o chestiune care ține de referendum (statutul provizoriu al Noii Caledonii este reglementat de Articolul XIII la Constituției franceze).

Deși Corsica este o insulă, ea se clasează printre cele 22 de regiuni continentale ale Franței. Autonomia culturală și lingvistică a Corsicai (aproximativ 60% din cei 281.000 locuitori ai insulei sunt corsicani) a stat la baza multor mișcări de independență, cărora guvernământul centralist francez s-a opus riguros. Insula-regiune creată în 1982 își dobândește un statut juridic special prin Statutul Corsica din 1991 (așa-numitul Statut Joxe). Conform documentului, Corsica este „comunitate teritorială”, reprezentată de către Adunarea Corsicană cu 51 membri aleși direct pentru șase ani. Adunarea nu are atribuții legislative, decide numai asupra aplicării legilor, și are drept decizional administrativ în următoarele domenii: educație – inclusiv predarea limbii corsicane în cadrul sistemului educațional francez –, formare, cultură, chestiuni de protecția mediului, dezvoltare regională, agricultură, turism, transport (Daftary 2001: 26-27).

În 1999-2000, în timpul guvernului Jospin, a fost trecută pe ordinea de zi continuarea devoluției competențelor legislative. Compromisul dintre guvernul central și reprezentanții comunității teritoriale a fost inclus în „Planul Matignon”, care a fost aprobat și de Adunarea Corsicană. În cele ce au urmat, legea din 2002 referitoare la Corsica a extins și mai mult atribuțiile Comunității Teritoriale Corsicane, atribuindu-i competențe mai ample. Corsica a primit competență deplină pentru întreținerea și finanțarea culturii, turismului, universităților și altele. I s-a mărit patrimoniul public (de exemplu prin transferul aeroporturilor și universităților), iar Adunarea Corsicană are dreptul de a propune în continuare guvernului modificarea legilor și decretelor referitoare la Corsica, guvernul fiind obligat să consulte Adunarea Corsicană cu privire la proiectele de lege sau decrete care conțin reglementări referitoare la Corsica. Puterea executivă este exercitată de Consiliul Executiv subordonat Adunării Corsicane în toate domeniile de competență ale comunității teritoriale. Descentralizarea însă s-a oprit la o chestiune importantă: prin referendumul din 2003 s-a refuzat eliminarea nivelului departamental al administrației, prin care administrația publică a insulei s-ar fi debarasat de un element tradițional al centralismului francez (mai înainte Corsica a fost împărțită artificial în două județe) (Demény 2009: 133-135).

Procesul de devoluție din Corsica întâlnește mai multe obstacole. Printre cele legate de dreptul public francez, cel mai important este că în 1991 Consiliul Constituțional francez (curtea constituțională) a respins fundamentul politic al acestei devoluții, adică definiția „poporul corsican, ca parte integrantă a poporului francez”, astfel, prin aceasta, problema a fost restrânsă la domeniul descentralizării administrative (Faragó 1992).

Există caracteristici comune în administrația statelor scandinave, dar pe lângă acestea sunt și diferențe. Danemarca este mai aproape de modelul britanic, însă administrația finlandeză conține atât particularități germane, cât și franceze (Szamel – Balázs – Gajduschek – Koi, 2011:35). Deși diferențele dintre statutul administrativ special al insulelor daneze și cel al Insulelor Åland aparținând Finlandei provin din circumstanțe istorice complet diferite, putem găsi unele explicații la aceste diferențe și în tradițiile ad-

ministrației publice. În urma reformelor administrației publice din 2007, Danemarca este compusă din 5 regiuni, conduse de consilii regionale alese direct și având 41 membri, cu atribuții de autogovernare destul de extinse. Această reformă însă nu s-a atins de autonomia istorică a celor două insule ale Danemarcei – Groenlanda și Insulele Feroe.

În Evul Mediu, Insulele Feroe (aprox. 49.000 locuitori) s-au aflat sub suveranitatea dublei monarhii Danemarca-Norvegia, apoi au devenit componente ale Regatului Danemarcei. În 1948, Danemarca a acordat insulelor autonomie (acest lucru fiind decis printr-un referendum în 1946), care este exercitată de parlamentul regional cu un trecut de mai multe secole, numit *Løgting*, prin atribuțiile sale legislative speciale. Printre competențe se află cele legate de „chestiuni proprii” (industrie, economie, comerț, educație, zăcăminte subterane), pentru care legislația și execuția îi revin autorității regionale, și „chestiuni comune” (de exemplu sănătate publică, asigurări sociale), care la nivelul execuției sunt de competența guvernului danez central, guvernarea insulelor având însă posibilitatea de a prelua și mai multe dintre aceste sarcini (cu excepția competențelor mai fundamentale: modificarea constituției, politica externă, politica monetară, politica internă și securitatea internă). Legile comune sunt adoptate de parlamentul danez, însă *Løgting*-ul trebuie să le ratifice pentru a putea fi executate.

Groenlanda (aprox. 57.000 de locuitori) este o regiune autonomă din 1979, și are parlament și guvern propriu. În 2009, parlamentul danez a extins autonomia insulei: a recunoscut populația Groenlandei ca popor distinct, care are dreptul de a se folosi de zăcămintele subterane, iar limba lui a devenit limba oficială, insula fiind subordonată guvernului danez numai în privința politicii externe și de apărare.

Autonomia ambelor insule a fost extinsă într-o manieră care evocă devoluția britanică. Constituția Regatului Danemarcei nu conține reglementări asupra celor două insule ca teritorii cu statut juridic special, acest statut cu caracter „*home rule*” fiind inclus în legi distincte. Constituția conține însă câteva prevederi referitoare la reprezentarea parlamentară a insulelor, la câteva particularități locale ale alegerilor și referendumului, respectiv la particularități ale administrațiilor locale ale insulelor, acestea fiind reminiscențele epocilor trecute, când încă nu existau legile actuale privitoare la statutul legal al acestor insule. Constituția daneză alcătuită din 11 capitole consacră două articole din Capitolul 9 Insulelor Feroe, Groenlandei și relațiilor cu Islanda, însă acestea prevăd numai faptul că în legătură cu limita de vârstă a alegătorilor aceste insule au posibilitatea de a se abate de la regula generală. (Referitor la relațiile cu Islanda constituția stipulează de fapt numai statutul egal al cetățenilor islandezi cu cei din Danemarca, statut dobândit de cetățenii Islandei în perioada 1918-44, când Islanda a fost în uniune personală cu Danemarca).

Autonomia Insulelor Åland (aprox. 27.000 locuitori) – spre deosebire de teritoriile descrise mai sus – s-a născut în baza acordurilor și garanțiilor internaționale formulate în disputa dintre Finlanda, un stat independent format la sfârșitul primului Război Mondial și Suedia. În 1921, Liga Națiunilor a decis ca Insulele Åland să aparțină Finlandei, însă cu condiția asigurării, de către Helsinki, a autonomiei teritoriale extinse. Prima lege în acest sens a fost ratificată de parlamentul regional din Åland în 1922, legea fiind modificată în 1951, apoi în 1993. Autonomia Insulelor Åland are trei aspecte fundamentale: 1) insulele constituie zonă demilitarizată; 2) singura limbă oficială este suedeza, însăși limba educației este cea suedeză; 3) „cetățenia ålandeză” (care constituie condiție de bază pentru dreptul la vot, achiziții imobiliare și înființare de întreprinderi) (vezi Kovács 1994). Cetățenia provincială instituționalizată este menționată deja în legea din 1922, însă a intrat în vigoare abia în 1951, iar la modificarea din 1993 a fost completată cu precizarea că pentru dobândirea acestei „cetățenii” este necesară și cunoașterea limbii suedeze.

Atribuțiile autonomiei sunt exercitate de către Adunarea Legislativă din Åland și guvernul subordonat adunării. Interesele statului finlandez sunt reprezentate pe insulă de guvernator, negocierile dintre Helsinki și guvernul insulelor sunt purtate de Delegația Åland, care este compusă în procent egal din reprezentanții executivului central și din reprezentanții insulelor.

Autogovernarea din Åland este garantată prin Articolul 120 al Constituției Finlandei, dar pe lângă aceasta, o garanție esențială este oferită și de faptul că legea autonomiei – deși formal nu este o „lege constituțională” – se plasează deasupra celorlalte legi din ierarhia actelor legale, deoarece Articolul 75 al Constituției prevede un procedeu reglementat distinct referitor la aprobarea și modificarea acestei legi. Conform acestei prevederi, autonomia poate fi modificată numai prin decizia convergentă a Parlamentului Finlandei și a Adunării Legislative din Åland: pentru decizia Parlamentului Finlandei este nevoie de majoritatea simplă a voturilor, iar în Adunarea Legislativă din Åland este nevoie de o majoritate de două treimi.

Teritoriile cu statut special prezentate mai sus sunt, în marea lor majoritate, insule. Statutul constituțional special al regiunilor europene având suprafețe mai mari, greutate politică și economică mai semnificativă s-a format în mod diferit de acestea. În cazul acestora din urmă, evoluția întregii structuri administrative a statelor respective reprezintă un factor decisiv.

II.3. Regiuni constituționale – statut și evoluție constituțională

În statele membre UE cu regiuni constituționale, constituția în sine statuează o autonomie politică pe baza căreia unitățile teritoriale își pot defini atribuțiile și competențele legale în cadrul unei proceduri reglementate de negociere, aceste atribuții și competențe fiind incluse, în final, în legi speciale – statute care se află la un nivel ierarhic identic cu legile constituționale sau organice.

În cele ce urmează vom prezenta acele regiuni constituționale din trei state membre UE regionalizate, în cazul cărora constituția reglementează nu numai statutul regiunilor, dar și evoluția lor constituțională și administrativă. Prezentarea noastră nu se referă și la statele federale (Germania, Austria, Belgia), deși posibilitățile evoluției oferite de soluțiile asimetrice ar putea fi analizate și în cazul acestor state; în acest sens este demnă de interes chestiunea statutului comunității germane din Belgia (vezi Bangó 2007; Balázs 2011).

Particularitatea devoluției britanice își are originea în constituția istorică britanică, aceasta fiind de fapt o colecție de interpretări ale normelor juridice, o colecție de „codice”, deci nu este numai produsul legislației, ci și opera acelor juriști constituționali, care consideră normele legale alese ca părți ale constituției (Trócsányi – Badó 2005: 263). Juriștii britanici interpretatori ai constituției iau, de obicei, în considerare următoarele surse constituționale: *Magna Charta Libertatum* (1215), *Petition of Rights* (1628), *Habeas Corpus* (1679), *Bill of Rights* (1689), *Act of Settlement* (Legea Succesiunii la Tron, 1701), *Statutul de la Westminster* (legea adoptată de Commonwealth-ul Britanic în 1931), *Human Rights Act* (1998). Tot aici aparține și documentul *Scotland Act* (1998), care a făcut posibil devoluția Scoției, documentul *Government of Wales Act* (1998) care a statuat autogovernarea din Țara Galilor, respectiv legile referitoare la soluționarea situației din Irlanda de Nord.

Scoția (5,1 milioane locuitori) dispune de autonomia cea mai extinsă (decisă în septembrie 1997, prin referendum), al cărei organ legislativ este Parlamentul Scoțian (*Holyrood*) având 129 membri și sediul în Edinburgh, fostul sediu al regilor Scoției. Spre deosebire de parlamentul britanic, cel scoțian nu este ales în sistem electoral majoritar (prin circumscripții electorale uninominale), ci în sistem mixt: 73 deputați sunt aleși în circumscripții uninominale, iar 56 pe baza voturilor pe liste de partid. Parlamentul poate fi dizolvat prin votul a două treimi a deputaților, însă și parlamentul din Londra are autoritatea de a recurge la acest lucru (Imre – Kristó 2011: 126).

Conducătorul guvernului scoțian este desemnat de partidele care au obținut mandate în parlamentul scoțian, iar denumirea lui este „prim-ministru” (*First Minister*), indicând că nu dispune de atribuții la fel de semnificative ca premierul britanic (*Prime Minister*). Parlamentul și guvernul britanic au reținut următoarele domenii legislative (documentul *Scotland Act* le enumeră de fapt doar pe acestea, toate celelalte domenii revin automat sub competențele Scoției): politica externă și de apărare, imigrare, asigurări sociale, finanțe, protecția consumatorilor, energetică nucleară, exploatarea minelor de cărbuni, exploatarea petrolieră și a gazelor naturale, energie electrică, protecția datelor, politica de ocuparea forței de muncă și reglementarea sectorului de afaceri, reglementarea mass-mediei, protecția constituției nescrise. Parlamentul din Edinburgh decide asupra sistemului sănătății, educației și a administrațiilor locale ale Scoției, asupra priorităților dezvoltării economice, asupra chestiunilor de protecția mediului, dar competențele sale sunt definite în primul rând prin stabilirea limitelor (Imre – Kristó, ibidem).

Autonomia Țării Galilor (decisă tot prin referendum de către populația provinciei în 1997) a fost instituționalizată prin formarea Adunării Naționale a Țării Galilor (*Senedd*) cu atribuții mult mai puține decât Parlamentul Scoției. Parlamentul Țării Galilor având 60 de membri are atribuții de reglementare – de legislație secundară – în primul rând în domeniul construcțiilor, al sănătății publice și al problemelor sociale, și răspunde și de probleme economice, educaționale, de protecția mediului, turistice și de transport. Guvernul din Țara Galilor îndeplinește patru funcții fundamentale: a) definirea obiectivelor politice; b) formularea și executarea deciziilor referitoare la problemele zilnice ale cetățenilor; c) legislație secundară; d) elaborarea proiectelor de lege înaintate Adunării Naționale. Guvernul este condus la fel de un „prim-ministru” (*First Minister*), care colaborează cu cel mult 12 miniștri și miniștri-adjuncți, respectiv cu un *Counsel General* („consilier general”) (Imre – Kristó 2011: 128-129).

Autonomia Irlandei de Nord se bazează pe acordul de pace încheiat în Irlanda de Nord în aprilie 1998 (Acordul de la Belfast sau Acordul din Vinerea Mare, forma sa legislativă fiind actul *Northern Ireland Act*). Adunarea Legislativă Națională a Irlandei de Nord a fost stabilită pe baza acestui acord, cei 108 membri fiind aleși în sistem electoral proporțional (în 18 circumscripții electorale, se aleg câte 6 deputați în fiecare).

Cabinetul Irlandei de Nord este constituit în mod special: numai partidele care renunță la violență pot delega membri în parlament, și se asigură ca atât comunitatea protestantă, cât și cea catolică să pri-

mească portofolii din guvern. Partidele primesc portofolii în proporția rezultatelor obținute, iar alocarea portofoliilor se face printr-o procedură elaborată în baza metodei d'Hondt.

Parlamentul și guvernul londonez au reținut mai multe atribuții decât în cazul Scoției, acestea sunt chestiunile „exceptate” (*excepted*), respectiv „rezervate” (*reserved*). Chestiunile „exceptate” sunt de interes național, ele rămân întotdeauna sub jurisdicția Londrei: politica externă și de apărare, securitatea națională, imigrarea. Chestiunile „rezervate” sunt acelea care în prezent sunt administrate din Westminster, însă într-un viitor nedefinit vor putea fi transferate Adunării Legislative Naționale ale Irlandei de Nord; este vorba de poșta, justiția penală, administrarea judecătoriilor, comerțul extern etc. Domeniile neclasate în aceste două categorii trebuie considerate domenii „transferate”, în care guvernarea Irlandei de Nord are autoritate deplină. Astfel, legile referitoare la Irlanda de Nord sunt adoptate după trei modalități: a) legi adoptate de Parlamentul Britanic; b) legi adoptate de Adunarea Legislativă Națională a Irlandei de Nord; c) în sfârșit, proiecte de lege înaintate Adunării Legislative Naționale a Irlandei de Nord, dar aprobate, în prealabil, de către ministrul de stat al guvernului din Londra, responsabil pentru problemele Irlandei de Nord (Imre – Kristó 2011: 128).

Ca urmare a conflictului dintre Anglia și Irlanda, activitatea executivului din Irlanda de Nord este pregătită, respectiv ajutată de munca de coordonare a următoarelor instituții:

- Consiliul Ministerial Nord-Sud (*North/South Ministerial Council*), care răspunde de consultarea, colaborarea și co-acțiunea dintre guvernele din Irlanda și Irlanda de Nord, al cărui scop este coordonarea acțiunilor și deciziilor privitoare la întreaga insulă irlandeză;
- Consiliul Britanico-Irlandez (*British-Irish Council, Consiliul Insulelor*): în această instituție, pe lângă Dublin și Belfast, sunt reprezentate și Londra, Parlamentul Scoției și Adunarea Națională din Țara Galilor. Scopul lui este schimbarea de informații, dezbateră și analiza anumitor teme legate de problemele comune, în vederea de noi acorduri, cu participarea reprezentanților guvernului britanic și irlandez (la care participă și reprezentanții executivului scoțian, galez și, desigur, cel din Irlanda de Nord, înființați prin devoluție);
- Conferința Interguvernamentală Britanico-Irlandeză (*British Irish Inter-Governmental Conference*), la care se reunesc deputații cei mai importanți ai guvernelor din Londra și Dublin, în vederea facilitării relațiilor bilaterale interguvernamentale.

Particularitățile devoluției britanice își au originile în particularitățile constituției nescrise, a administrației publice britanice și în conceptul britanic al statului de drept. Principiile acestora se rezumă în următoarele:

- Sistemul politic este monarhie constituțională, care funcționează ghidat de interpretarea tradițiilor și surselor constituționale.
- Compunerea teritorială a Regatului Unit este una complexă, însă acesta nu este un stat federal, ci devolutiv. Devoluția înseamnă transferarea competențelor legislative și/sau executive, iar măsura, extensia acestei transferări depinde întotdeauna de comunitatea teritorială respectivă, de necesitățile sale formulate politic.
- Dat fiind că la baza puterii publice stă nu *absolutizarea suveranității poporului*, ci *preeminența suveranității parlamentare*, guvernul central al statului este mult mai dispus a recunoaște dimensiunea politică a comunităților lingvistice și culturale, aflate pe teritoriul statului (*substate nations*), și nu încearcă să o degradeze la nivelul unei chestiuni de administrație publică, ci o tratează ca o chestiune ce ține de împărțirea puterii legislative.
- Principiul supremației legii (*rule of law*), care nu este complet identic cu principiul statului de drept al sistemelor juridice continentale, supune fiecare individ și instituție principiilor de bază juridice generale, care includ și valori morale. Acest principiu a favorizat, pe de o parte, formarea dreptului judecătoresc, pe de altă parte, faptul ca sistemul judiciar să-și păstreze, și mai mult, prin devoluție, să-și consolideze diviziunea sa pe provinciile existente (vezi Imre – Kristó 2011: 104-105).

Statele regionalizate ale zonei mediteraneene – Italia și Spania – au preluat modelul francez al administrației publice în secolul al XIX-lea, însă s-au abătut de el în mai multe aspecte esențiale (Halász 2011: 341-342; Temesi 2011: 390).

Italia unificată s-a format în 1861 prin unificarea mai multor principate, și a devenit un stat puternic centralizat. La sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial, prin Constituția adoptată în 1947, din monarhia centralizată a fost înființat practic primul stat european, care menționează în constituția sa regiunile, chiar dacă instituționalizarea acestora a fost începută abia în anii 1970. De fapt, în 1947, s-a creat un compromis între conceptul statului unitar și cel federal (Halász 2011: 361), iar acest compromis a trecut

ulterior printr-o evoluție, a cărei stimulente au fost de o parte rolul schimbat al regiunilor, de altă parte „provocarea” reprezentată de către elementele de diviziune teritorială asimetrică.

Articolul 116 al Constituției enumeră acele cinci regiuni cu statut juridic special, care dispun de „statute fundamentate de o lege constituțională” (Sicilia, Sardinia, Valea Aostei, Trentino-Tirolul de Sud, Friuli-Veneția Giulia). Prima dată s-a acordat autonomie regiunilor Sicilia și Valea Aostei în 1945 și în 1946 pentru a evita pericolul unui război civil. În 1946, regiunea Trentino-Tirolul de Sud a primit autonomie pe baza acordului dintre Italia și Austria (Acordul De Gasperi-Gruber) în vederea protejării minorității germane locale (însă forma instituțională a acestei autonomii acceptată de ambele părți s-a creat abia peste cinci decenii), urmat de Sardinia. În final, în 1963, după soluționarea problemei frontierelor dintre Iugoslavia și Italia, regiunea Friuli-Veneția Giulia a primit statut juridic special, ca urmare a acceptării statutului ei.

Statutul juridic al regiunilor este reglementat de Capitolul V al Constituției (Articolele 114-133). Articolul 114(1) oferă o definiție a republicii, ca o comunitate politică: „Republica este formată din comune, provincii, orașe metropolitane, regiuni și stat.” Această prevedere este, de fapt, formularea faptului că în republică, ierarhia dintre diferitele niveluri de guvernare teritorială este înlocuită de principiul egalității. Conform Alineatului 1 al Articolului 117, puterea legislativă este exercitată de stat și de regiuni. Puterea legislativă atribuită regiunilor este cea care conferă un caracter federal structurii statale italiene.

Statul are *competențe absolute* (Articolul 117) – printre altele – în următoarele domenii: politica externă și de apărare, raportul statului cu UE, dreptul la azil al cetățenilor care nu sunt cetățeni ai Uniunii Europene, legăturile dintre republică și confesiunile religioase, controlul financiar și mijloacele monetare, impozite, legile referitoare la alegerile generale și la referendumuri, cetățenia, dreptul civil și penal, cadrul normativ general al educației, vămi, protecția frontierelor naționale etc. Așa-numitele *atribuții complementare sau concurente* sunt subordonate legilor naționale, de aceste competențe dispunând toate regiunile. Aici sunt incluse: determinarea hotarelor comunelor, bunăstarea publică, sistemul sanitar, formarea profesională, educația publică și profesională, rețeaua de drumuri și canale regionale, agricultura, silvicultura, cercetarea științifică etc. În general, este de competența legislativă a regiunii tot ce nu aparține în atribuțiile exclusive ale statului. În final, *atribuția de aplicare* în cazul regiunilor cu statut special este reglementată de statutul acestora, iar în cazul regiunilor cu statut ordinar prin constituție – astfel, regiunile cu statut special își pot elabora prevederile necesare executării legilor generale (Halász 2011: 363).

Organul legislativ al regiunilor este consiliul regional (cu 30-80 membri aleși pe 5 ani), iar organul executiv este comisia regională. Regiunea este reprezentată de președintele regiunii care este și conducătorul executivului, și tot el proclamă legile regionale și statutul. Alegerea consiliului regional și a președintelui regiunii este reglementată printr-o lege regională (deci aprobată de consiliul regional), care însă trebuie să fie în concordanță cu principiile legale generale ale statului și cu prevederile referitoare la mandatele demnitarilor aleși. Consiliul regional și președintele regiunii sunt desemnați în urma alegerilor universale și directe, însă statutul poate dispune ca președintele regiunii să fie ales printr-o altă metodă (Articolul 122 al Constituției).

Regiunile stipulează statutul lor într-o lege regională, iar președintele republicii are dreptul de a cere controlul constituțional al acestei legi de la curtea constituțională. Regiunile cu statut special au o autonomie mai mare în privința elaborării propriei structuri a puterii publice, a sistemului instituțional, decât regiunile cu statut ordinar. Dat fiind că statutul lor este specificat de o lege constituțională, în anumite domenii aceste regiuni au dreptul de a nu lua în considerare – conform statutului – legile naționale în vigoare. Activitatea legislativă a regiunilor este supravegheată de un delegat guvernamental în regiune (atribuțiile sale corespund celor de care dispune prefectul în modelul francez al administrației publice).

Dintre regiunile cu statut juridic special, Tirolul de Sud (Trentino-Alto Adige) și Valea Aostei sunt acelea, care au caracter etno-regional diferit de cel italian, și care sunt regiuni frontaliere. În privința diferenței dintre statutele lor este esențial că pe când statutul Tirolului de Sud s-a născut în cadrul unei dispute conflictuale prelungite între Italia și Austria, în privința Văii Aostei nu s-a încheiat un acord internațional asupra protecției comunității franceze locale.

Primul statut din 1948 al Tirolului de Sud nu a rezolvat problema minorității germane, pentru că de majoritatea atribuțiilor dispuneau organele regiunii Trentino-Tirolul de Sud având o populație italiană majoritară, iar drepturile provinciei Bozen/Bolzano (Tirolul de Sud), având populație majoritară germană, nu puteau contrabalansa influența centrului cu tendințe de naționalizare (italienizare). Noul statut din 1972 (care a asigurat mai multe competențe provinciei Bolzano și a recunoscut și statutul oficial al limbii germane) a schimbat această situație. Reforma constituțională din 2001 a produs și garanții constituționale, căci a acordat autonomie nu numai regiunii, ci și celor două provincii constituente, Trento și Bolzano/Bozen (Articolul 116, Alineatul 2, Articolul 117).

La baza statutului Văii Aostei și a drepturilor locuitorilor la folosirea limbii franceze a stat faptul că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, locuitorii regiunii au devenit dușmanii îndârjiți ai regimului fascist al lui Mussolini, și în 1945 noua putere italiană – care încă nu deținea control deplin asupra zonei frontaliere dintre Italia și Franța – a încercat să atragă mișcările separatiste din teritoriul cu statut încă neelucidat prin promisiuni constituționale. Astfel, Valea Aostei a primit statut special provizoriu chiar înaintea aprobării noii constituții, statut recunoscut mai târziu în constituția din 1947, și re-codificat în ianuarie 1948 de către Adunarea Națională Constituantă (Vizi 2011: 366). Spre deosebire de cel din Tirolul de Sud, statutul din 1948 nu a fost modificat semnificativ în ultimele decenii, prevederile mai importante fiind: egalitatea limbii franceze și italiene (documentele emise de autoritățile publice sunt valabile în ambele limbi, cu excepția justiției, unde actele trebuie întocmite în italiană), definirea reprezentării regiunii (regiunea dispune de mandate atât în Camera Deputaților, cât și în Senat), definirea denumirilor geografice. Educația nu se ține în școli separate pe baza limbilor, ci limba franceză și cea italiană sunt predate într-un număr de ore egale (însă din cauza prestigiului său mai înalt, limba italiană este în poziție dominantă) (Vizi 2011: 370).

Transformarea „federală” a Italiei a fost oprită la începutul anilor 2000. Reforma constituțională din 2001 a consolidat regiunile, a extins atribuțiile lor. Acest lucru a diminuat importanța provinciilor, adică a nivelul intermediar-inferior al administrației publice (Italia este constituită din 20 regiuni și 103 provincii), dar acestea încă nu și-au pierdut prerogativele lor de auto-guvernare.

Cu privire la asimetrie, consecința cea mai importantă este că s-a apropiat statutul legal al regiunilor cu statut ordinar și a celor cu statut special, căci în 2001 regiunile au primit dreptul de a elabora și aproba statutul lor (Articolul 123) – înainte de reformă acest lucru era decis de parlamentul din Roma în cadrul unei legi comune.

În Spania unitară (creată în 1469 prin unificarea Regatului Castiliei cu Regatul Aragonului) administrația absolutistă a fost urmată de la începutul secolului al XIX-lea de introducerea modelului napoleonian al administrației publice. Constituția din Cadiz a stabilit sistemul provinciilor (*provincias*) urmând modelul centralizării franceze. Însă după dictatura franchistă (1939-1975) s-a instaurat o nouă organizație statală, a cărei problemă majoră a fost autonomia național-regională (Temesi 2011: 386-387).

Conform Articolului 2 al Constituției din 1978, „Constituția se fundamentează pe unitatea indisolubilă a națiunii spaniole, patria comună și indivizibilă a tuturor spaniolilor, recunoaște și garantează dreptul la autonomie a naționalităților și regiunilor care o compun și solidaritatea dintre acestea.” În cele ce urmează Constituția nu clarifică diferența dintre *naționalitate* și *regiune* (Sipos 2005: 180), termenul de naționalitate nici nu mai apare în documente, deci funcția lui este acela de a justifica existența autonomiilor etno-regionale. Termenul cheie, expresia cea mai des folosită în Constituție este „comunitate autonomă” (*comunidad autónoma*), care este înființată prin obținerea statutului de autonomie.

Spre deosebire de constituția italiană, cea spaniolă nu numește regiunile, și nu specifică regiuni cu statut juridic special. La nivelul Constituției, organizarea statală spaniolă este una simetrică, regiunile spaniole sunt egale și au un caracter general. În practică însă, acest lucru nu înseamnă uniformitate, căci prin statutele lor acestea pot exercita oricare dintre atribuțiile pentru care statul nu își rezervă exclusiv dreptul (Temesi 2011: 403).

Conform Articolului 137 al Constituției „Statul este organizat, din punct de vedere teritorial, în comune, provincii și comunități autonome”, dintre care toate dispun de administrații locale. Nivelul cel mai înalt de autoguvernare îl dețin comunitățile autonome, care se organizează independent conform legislației regionale. Constituția prevede ca statutele să conțină în mod obligatoriu denumirea comunității, delimitarea teritorială, denumirea și organizarea instituțiilor proprii. Instituția decizională a regiunii (a comunității autonome) este Adunarea Legislativă, iar organul executiv este Consiliul de Guvernare, care este condus de un președinte ales dintre membrii Adunării Legislative și numit de rege (Articolul 152 al Constituției).

Adunarea Legislativă funcționează asemenea unui parlament regional (își poate adopta o denumire tradițională conform propriei decizii), competențele sale legislative fiind determinate de statutul său, și incluse într-o lege organică.

Deși regiunile spaniole sunt generale și în principiu egale, în privința statutelor lor și dobândirii autonomiei ele pot fi clasate în două grupuri: a) teritorii cu autonomie limitată, aici intră mai ales regiunile; b) comunități autonome dispunând de autonomie deplină, care pot fi asociate mai ales cu noțiunea de naționalitate (Sipos 2005: 181). Deci, simetria existentă la nivelul constituției este transformată în regionalism asimetric de către diferențele semnificative dintre competențele consemnate în statutele diferite.

Diferența dintre cele două grupuri poate fi înțeleasă, de fapt, prin modalitatea și rapiditatea dobândirii autonomiei. Dobândirea autonomiei „limitate” decurge conform Articolului 143(2) al Constituției. În acest

caz, procesul dobândirii autonomiei este inițiat de consiliul provinciilor respective și de două treimi ale comunelor; statutul elaborat este înaintat Parlamentului Spaniei (*Cortes*), care îl aprobă, fără termen în luarea deciziei, în forma unei legi organice (Articolul 146). Statutele trebuie să specifice competențele asumate de către comunitatea autonomă respectivă, conform Articolului 148(1). Autonomia determinată de către statut poate fi extinsă cel mai devreme după cinci ani de la aprobarea statutului. În cazul în care conform Articolului 143(2) inițiativa nu și-a găsit finalitatea, procedeu poate fi reiterat tot după cinci ani.

Prin acest procedeu au fost înființate, respectiv și-au dobândit autonomia 11 comunități autonome: Asturia, Cantabria – 30 decembrie 1981; La Rioja, Murcia – 9 iunie 1982; Valencia – 1 iulie 1982; Aragon, Castilia-La Mancha, Insulele Canare – 10 august 1982; Extremadura, Insulele Baleare, Castilia-Leon – 25 februarie 1983 (Sipos 2005: 182).

Procedeu mai „rapid” este reglementat prin Articolul 151. Conform articolului, autonomia poate fi dobândită în mod direct, dacă în afara consiliilor provinciilor vizate, trei pătrimi ale comunelor decid în favoarea inițierii procesului de autonomie, și inițiativa este ratificată pe calea referendumului. Guvernul convoacă deputații și senatorii regiunii în vederea elaborării statutului de autonomie, iar proiectul de statut, finalizat în Comisia Constituțională a Congresului, va fi supus unui nou referendum în provinciile respective. După aprobare, proiectul este înaintat *Cortes*-ului, care se pronunță asupra textului prin vot de ratificare. Catalonia, Țara Bascilor și Galicia și-au dobândit statutul de autonomie prin acest procedeu (Sipos 2005: 182).

Cele două exclave africane, Ceuta și Melilla, specificate în a cincea dispoziție tranzitorie a Constituției, se pot constitui în comunități autonome, dacă așa decid consiliile lor locale prin vot majoritar absolut, iar *Cortes*-ul aprobă această decizie printr-o lege organică. După o încercare nefinalizată din 1988, *Cortes*-ul a aprobat în final în februarie 1995, legea organică asigurând statutul de autonomie specială pentru aceste două orașe.

Deși statutul constituțional al comunităților autonome spaniole este egal, unele regiuni au parcurs drumuri separate în extinderea autonomiei. Exemplul regiunilor cu inițiative mai ample pentru lărgirea autonomiei (de exemplu Catalonia) a avut (și are), după toate probabilitățile, un efect stimulator asupra celorlalte regiuni. Faptul că statutul de autonomie este interpretat în mod diferit de către centrul statal și de către comunitățile autonome, are legătură cu acest dinamism.

Din punctul de vedere al comunităților autonome statutul este un fel de normă de bază instituțională („constituție proprie”), punctul de plecare al propriului sistem juridic. Din punctul de vedere al statului, statutul este parte integrantă a sistemului juridic ca întreg, iar aprobarea lui de către *Cortes*, în cazul în care s-a procedat conform Articolului 146 al Constituției (proiectul de statut este înaintat *Cortes*-ului în vederea includerii sale într-o lege organică), este o procedură statală unilaterală și, ca atare, reprezintă o normă statală. Dacă însă inițiativa de autonomie este aprobată prin „calea mai rapidă” precizată în Articolul 151(2) al Constituției, datorită caracterului procedurii, statutul poate fi considerat un pact, deci rezultatul unui acord; în acest caz statutul poate fi interpretat ca un „contract” dintre stat și comunitatea autonomă, chiar dacă forma legală a acestuia este tot o lege organică (Sipos 2005: 185).

Majoritatea comunităților autonome spaniole actuale (inclusiv Madridul) se pregătesc de o nouă modificare a statutului, astfel nu atât dreptul la autonomie se află în prim plan, ci problemele de armonizare constituțională. S-a propus și ideea ca comunitățile autonome să fie nominalizate în constituție prin modificarea acesteia, astfel ca aceste comunități să devină subiecte politice constituționale reale (Sipos, *ibid.*).

Între timp s-a schimbat și concepția despre guvernământ în raportul dintre Madrid și regiuni. În cursul ultimelor trei decenii, guvernul central spaniol a reinterpretat rolul său: a diminuat predominanța rolului de control, iar eforturile depuse în vederea consensului au devenit mai semnificative. Această tendință din urmă s-a manifestat în primul rând în eforturile depuse în vederea formulării de obiective comune legislative elementare și elaborarea de standarde comune. Orientarea spre consens a apărut în maniere diferite în domeniile diferite ale politicilor; în anumite domenii s-a ajuns la instituționalizarea negocierilor, în alte domenii s-au păstrat mecanismele informale de negociere (Parrado 2010: 485).

Rezumând evoluția constituțională a celor trei state regionalizate și evoluția statutului regiunilor, se pot formula următoarele constatări: 1) motivul creării regiunilor depinde în mare parte de antecedente istorice, iar forma instituțională de modelul administrației publice al țării respective (în modelul francez/mediteranean descentralizarea a fost determinantă, în modelul anglo-saxon, devoluția); 2) la începutul regionalizării punctul de plecare constituțional poate fi atât simetric (Spania), cât și asimetric (Italia, Regatul Unit), însă evoluția regionalizării va produce oricum o asimetrie instituțională (la nivelul statutelor).

III. Asimetrie și stabilitate

■ Crearea regiunilor, problema asimetriei și a devoluției au ridicat și problematica stabilității. S-au formulat numeroase răspunsuri la această întrebare.

O parte a acestor răspunsuri poate fi considerată o reinterpretare politologică a experienței istorice. În 1999, imediat după reforma constituțională britanică, Bogdanor a formulat întrebarea dacă asimetria poate asigura stabilitatea. În răspunsul său (1999: 193) îl citează pe Dicey, care susține că aranjamentul federal de succes are de instaurat o stare emoțională deosebită în rândul populației federației: trebuie să creeze armonie între sentimentul reconfortant al unității și cel de oarecare neliniște legat de unificare. În opinia lui Bogdanor, răspunsul tradițional britanic la întrebarea cum trebuie asigurată coeziunea societății politice a fost că autoritatea și răspunderea politică trebuie concentrate într-un singur parlament indivizibil. Legile devoluției au renunțat doar la această tradiție, dar acest lucru nu a însemnat sfârșitul stabilității, căci devoluția poate consolida societatea britanică (Bogdanor 1999: 194).

Dacă formulăm întrebarea din perspectiva științei politice comparate, constatarea care ne oferă punctul de plecare este că în sistemele administrațiilor teritoriale ale statelor membre ale Uniunii Europene, numărul elementelor de diviziune teritorială politică asimetrică a crescut în deceniile de după cel de-al Doilea Război Mondial (Spania, Italia, Belgia, Regatul Unit). Așadar și perspectiva comparativă sugerează că soluțiile asimetrice pot servi stabilitatea. S-au întocmit mai multe studii similare cu privire la federații. Conform constatării lui Stepan (2001: 327-328), din punct de vedere constituțional toate federațiile democratice vechi și stabile și uninaționale sunt simetrice, iar toate federațiile democratice vechi, stabile și multinaționale sunt asimetrice. Pe baza acestor exemple cunoscute avem motive temeinice de a presupune că această teoremă se poate extinde și asupra statelor regionale dispunând de regiuni constituționale (în tabelul următor statele regionale apar cu *caractere cursive*):

	Simetric	Asimetric
Uninațional	Austria Germania Statele Unite Australia Argentina Brazilia	
Multinațional		India Belgia Canada <i>Spania</i> <i>Regatul Unit</i> <i>Italia</i>

Sursă: Stepan (2001: 328) – preluat de autor

O altă posibilitate de abordare a problemei este oferită de teoria jocurilor. În opinia lui Zuber (2011), federațiile asimetrice pot intra într-o instabilitate care poate fi modelată prin teoria jocurilor. Mai precis, deși soluțiile asimetrice pot contribui la evitarea sau atenuarea tendințelor separatiste, prețul acestei atenuări este intrarea într-un proces de negociere continuă privind egalitatea și competențele entităților teritoriale asimetrice (Zuber 2011: 564-565). Zuber a exemplificat această instabilitate funciară printr-un studiu de caz asupra Federației Ruse. Rămâne însă de văzut, în ce măsură cele constatate pentru această federație sunt aplicabile și asimetriilor din democrațiile dezvoltate. Referitor la aceste democrații, mulți autori (Kymlicka 1998; Stepan 2001) constată consolidarea stabilității; creșterea numărului de studii de caz pare să ilustreze acest lucru.

Bibliografie

ESPO

2006 [Inter-University Institute of Local Development University of Valencia - ESPON project 2.3.2.-2007]: *Governance of Territorial and Urban Policies from EU to Local Level Final Report*. http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_ESPON2006Projects/Menu_PolicyImpactProjects/governance.html [Accesat: 2010.11.11].

EUI

2008 [European University Institute – Florence]: Study on the Division of Powers between the European Union, the Member States, and Regional and Local Authorities. <http://www.cor.europa.eu/pages/DocumentTemplate.aspx?view=detail&id=39fcd467-6076-413f-ae6b-004ac9520dce> [Accesat: 2010.11.11].

BALÁZS, István

2011 *Belgium közigazgatása*. In Szamel Katalin – Balázs István – Gajduscek György – Koi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 271-290.

BANGÓ, Jenő

2007 *A vallón kakkas és a flamand oroszlán között. Belgium német nyelvű közössége*. Gondolat Kiadó, Budapest.

BENNER, Erica

2001 *Is there a core national doctrine?* In: *Nations and Nationalism* 7(2), 155-174.

BOGDANOR, Vernon

1999 *Devolution: Decentralisation or Disintegration?* *Political Quarterly*, vol.70., no.2., 185-194.

CHRONOWSKI, Nóra – DRINÓCZI, Tímea

2007 *Holland Királyság*. In Chronowski Nóra – Drinóczi Tímea (szerk.): *Európai kormányformák rendszertana*. HVG-Orac Kiadó Kft., Budapest, 75-89.

DAFTARY, Farimah

2001 *Insular Autonomy: A Framework for Conflict Resolution? A Comparative Study of Corsica and the Åland Islands*. *The Global Review of Ethnopolitics*, Vol. 1, no. 1, September, 19-40.

DEMÉNY, Gyöngyvér

2009 *Etnopolitika Franciaországban*. In Szarka László - Vizi Balázs - Tóth Norbert - Kántor Zoltán - Majtényi Balázs: *Etnopolitikai modellek a gyakorlatban*. Gondolat, Budapest, 127-135.

FARAGÓ, Béla

1992 *Van-e korzikai nép? A jakobinus demokrácia és a kisebbségek*. *Regio*, (3.évf.), 2.sz., 36-58.

HALÁSZ, Iván

2011 *Olaszország közigazgatása*. In Szamel Katalin – Balázs István – Gajduscek György – Koi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 335-384.

HECHTER, Michael

2004, [2000] *A nacionalizmus megfékezése*. In Kántor Zoltán (szerk.): *Nacionalizmuselméletek (szöveggyűjtemény)*. Rejtjel Kiadó, Bp., 150-182.

HENDERS, Susan J.

2010 *Territoriality, asymmetry, and autonomy: Catalonia, Corsica, Hong Kong, and Tibet*. Palgrave Macmillan.

HORVÁTH, M. Tamás

2004 *A regionális intézményrendszer kiépítése Magyarországon*. In Horváth M. Tamás (szerk.): *A regionális politika közigazgatási feltételei*, Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest, 5-34.

IMRE, Miklós – KRISTÓ Katalin

2011 *Az Egyesült Királyság közigazgatása*. In Szamel Katalin – Balázs István – Gajdusчек György – Koi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 99-158.

KEATING, Michael

2004 *European Integration and the Nationalities Question*. *Politics Society*, Vol. 32, No. 3, September, 367-388.

KEATING, Michael

1999 *Asymmetrical Government: Multinational States in an Integrating Europe*. *Publius*, Vol. 29, No 1, 71-86.

KOVÁCS, Péter

1994 *Az Åland-szigetek autonómiája*. Teleki László Alapítvány (Teleki László Alapítvány - Kisebbségvédelmi Adattár; II.), Budapest.

KYMLICKA, Will

1998 *Is federalism a viable alternative to secession?* In Percy B. Lehning (ed.): *Theories of secession*. Routledge, London, 111-150.

LŐRINCZ, Lajos

2011 *Franciaország közigazgatása*. In Szamel Katalin – Balázs István – Gajdusчек György – Koi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 243-270.

MEZEL, István – HARDI, Tamás

2003 *A szlovák közigazgatás és területfejlesztés aszimmetriái*. *Tér és Társadalom* (17. évf.), 4.sz., 127-155.

PARRADO, Salvador

2010 *The role of Spanish central government in a multi-level State*. *International Review of ADMINISTRATIVE SCIENCES*, 76(3), 469-488.

SIPOS, Katalin

2005 *Az autonómiához való jog a spanyol alkotmányban*. *Studia Caroliensia*, Nr. 4, 179–196.

STEPAN, Alfred

2001 *Toward a New Comparative Politics of Federalism, (Multi)Nationalism, and Democracy: Beyond Rikerian Federalism*. In Alfred Stepan: *Arguing Comparative Politics*, Oxford University Press, Oxford, 315-361.

SZAMEL, Katalin

2011 *Dánia közigazgatása*. In Szamel Katalin – Balázs István – Gajdusчек György – Koi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 597-628.

SZAMEL, Katalin – BALÁZS, István – GAJDUSCHEK, György – KOI, Gyula (szerk.)
2011 *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest.

TEMESI, István
2011 *Spanyolország közigazgatása*. In Szamel Katalin – Balázs István – Gajdusчек György – Koi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 385-438.

TEMESI, István
2011b *Portugália közigazgatása*. In Szamel Katalin – Balázs István – Gajdusчек György – Koi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 439-460.

TILLY, Charles
1985 *War Making and State Making as Organized Crime*. In Peter Evans, Dietrich Rueschemeyer, and Theda Skocpol (eds.): *Bringing the State Back*. Cambridge, Cambridge University Press.

TILLY, Charles
1990 [1992] *Coercion, capital, and European states, AD 990-1992*. Blackwell, Cambridge MA – Oxford UK.

TRÓCSÁNYI, László – BADÓ, Attila (eds.)
2005 *Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban*. Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.

VIZI, Balázs
2011 *Valle d'Aosta tartomány és az alkotmányos reform Olaszországban*. Kisebbségkutatás (Minorities Studies and Reviews), 20.évf., 3.sz., 361-377.

WEBER, Eugen
1976 *Peasants into Frenchmen: The Modernization of Rural France, 1870-1914*. Stanford University Press, Stanford.

ZUBER, Christina Isabel
2011 *Understanding the Multinational Game: Toward a Theory of Asymmetrical Federalism*. *Comparative Political Studies* 44(5 [May]) 546 –571.

Internet:

<http://www.aland.ax/.composer/upload//alandinbrief08.pdf>
<http://www.scottish.parliament.uk/visitandlearn/25488.aspx>
<http://www.niassembly.gov.uk/Visit-and-Learning/History-of-the-Assembly/>
<http://www.ina.gl/>
<http://www.azores.gov.pt/Portal/en/principal/>
<http://www.gov-madeira.pt/madeira/conteudo/homepage.do2>
<http://www.aruba.com/explorearuba/islandfacts/government.aspx>
<http://www.outre-mer.gouv.fr/>
http://www.logting.fo/files/File/2008/faldari_EN_web.pdf
http://www.provinz.bz.it/lpa/service/publikationen.asp?somepubl_keyword=autonomiestatut

DESPRE INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

ABOUT THE ROMANIAN INSTITUTE FOR RESEARCH ON NATIONAL MINORITIES

A NEMZETI KISEBBSÉGKUTATÓ INTÉZETRŐL

INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE (ISPMN) funcționează ca instituție publică și ca personalitate juridică în subordinea Guvernului și sub coordonarea Departamentului pentru Relații Interetnice. Sediul Institutului este în municipiul Cluj-Napoca.

■ Scop și activități de bază

Studierea și cercetarea inter- și pluridisciplinară a păstrării, dezvoltării și exprimării identității etnice, studiarea aspectelor sociologice, istorice, culturale, lingvistice, religioase sau de altă natură ale minorităților naționale și ale altor comunități etnice din România.

■ Direcții principale de cercetare

Schimbare de abordare în România, în domeniul politicilor față de minoritățile naționale: analiza politico-instituțională a istoriei recente;

Dinamica etno-demografică a minorităților din România;

Revitalizare etnică sau asimilare? Identități în tranziție, analiza transformărilor identitare la minoritățile etnice din România;

Analiza rolului jucat de etnicitate în dinamica stratificării sociale din România;

Patrimoniul cultural instituțional al minorităților din România;

Patternuri ale segregării etnice;

Bilingvismul: modalități de producere, atitudini și politici publice;

Noi imigranți în România: modele de încorporare și integrare.

The ROMANIAN INSTITUTE FOR RESEARCH ON NATIONAL MINORITIES (RIRNM) is a legally constituted public entity under the authority of the Romanian Government. It is based in Cluj-Napoca.

■ Aim

The inter- and multidisciplinary study and research of the preservation, development and expression of ethnic identity, as well as social, historic, cultural, linguistic, religious or other aspects of national minorities and of other ethnic communities in Romania.

■ Major research areas

Changing policies regarding national minorities in Romania: political and institutional analyses of recent history;

Ethno-demographic dynamics of minorities in Romania;

Identities in transition – ethnic enlivening or assimilation? (analysis of transformations in the identity of national minorities from Romania);

Analysis of the role of ethnicity in the social stratification dynamics in Romania;

The institutional cultural heritage of minorities in Romania;

Ethnic segregation patterns;

Bilingualism: ways of generating bilingualism, public attitudes and policies;

Recent immigrants to Romania: patterns of social and economic integration.

A kolozsvári székhelyű, jogi személyként működő NEMZETI KISEBBSÉGKUTATÓ INTÉZET (NKI) a Román Kormány hatáskörébe tartozó közintézmény.

■ Célok

A romániai nemzeti kisebbségek és más etnikai közösségek etnikai identitásmegőrzésének, -változásainak, -kifejeződésének, valamint ezek szociológiai, történelmi, kulturális, nyelvészeti, vallásos és más jellegű aspektusainak kutatása, tanulmányozása.

■ Főbb kutatási irányvonalak

A romániai kisebbségpolitikában történő változások elemzése: jelenkortörténetre vonatkozó intézménypolitikai elemzések;

A romániai kisebbségek népességdemográfiai jellemzői;

Átmeneti identitások – etnikai revitalizálás vagy asszimiláció? (a romániai kisebbségek identitásában végbemenő változások elemzése);

Az etnicitás szerepe a társadalmi rétegződésben;

A romániai nemzeti kisebbségek kulturális öröksége;

Az etnikai szegregáció modelljei;

A kétnyelvűség módozatai, az ehhez kapcsolódó attitűdök és közpolitikák;

Új bevándorlók Romániában: társadalmi és gazdasági beilleszkedési modellek.

A apărut/Previous issues/Megjelent:

■ Nr. 1

Kiss Tamás – Csata István: *Evoluția populației maghiare din România. Rezultate și probleme metodologice. Evolution of the Hungarian Population from Romania. Results and Methodological Problems*

■ Nr. 2

Veres Valér: *Analiza comparată a identității minorităților maghiare din Bazinul Carpatic. A Kárpát-medencei magyarok nemzeti identitásának összehasonlító elemzése.*

■ Nr. 3

Fosztó László: *Bibliografie cu studiile și reprezentările despre romii din România – cu accentul pe perioada 1990–2007*

■ Nr. 4

Remus Gabriel Anghel: *Migrația și problemele ei: perspectiva transnațională ca o nouă modalitate de analiză a etnicității și schimbării sociale în România*

■ Nr. 5

Székely István Gergő: *Soluții instituționale speciale pentru reprezentarea parlamentară a minorităților naționale*

■ Nr. 6

Toma Stefánia: *Roma/Gypsies and Education in a Multiethnic Community in Romania*

■ Nr. 7

Marjoke Oosterom: *Raising your Voice: Interaction Processes between Roma and Local Authorities in Rural Romania*

■ Nr. 8

Horváth István: *Elemzések a romániai magyarok kétnyelvűségéről*

■ Nr. 9

Rudolf Gräf: *Palatele țigănești. Arhitectură și cultură*

■ Nr. 10

Tódor Erika Mária: *Analytical aspects of institutional bilingualism. Reperete analitice ale bilingvismului instituțional*

■ Nr. 11

Székely István Gergő: *The representation of national minorities in the local councils – an evaluation of Romanian electoral legislation in light of the results of the 2004 and 2008 local elections. Reprezentarea minorităților naționale la nivel local – O evaluare a legislației electorale românești pe baza rezultatelor alegerilor locale din 2004 și 2008*

■ Nr. 12

Kiss Tamás – Barna Gergő – Sólyom Zsuzsa: *Erdélyi magyar fiatalok 2008. Közvélemény-kutatás az erdélyi magyar fiatalok társadalmi helyzetéről és elvárásairól. Összehasonlító gyorsjelentés. Tinerii maghiari din Transilvania 2008. Anchetă sociologică despre starea socială și așteptările tinerilor maghiari din Transilvania. Dimensiuni comparative*

■ Nr. 13

Yaron Matras: *Viitorul limbii romani: către o politică a pluralismului lingvistic*

■ Nr. 14

Sorin Gog: *Cemeteries and dying in a multi-religious and multi-ethnic village of the Danube Delta*

■ Nr. 15

Irina Culic: *Dual Citizenship Policies in Central and Eastern Europe*

■ Nr. 16

Mohácsék Magdolna: *Analiza finanțării alocate organizațiilor minorităților naționale*

■ Nr. 17

Gidó Attila: *On Transylvanian Jews. An Outline of a Common History*

■ Nr. 18

Kozák Gyula: *Muslims in Romania: Integration Models, Categorization and Social Distance*

■ Nr. 19

Iulia Hossu: *Strategii de supraviețuire într-o comunitate de romi. Studiu de caz. Comunitatea „Digu-lui”, Orăștie, județul Hunedoara*

- Nr. 20
Székely István Gergő: *Reprezentarea politică a minorităților naționale în România. The political representation of national minorities in Romania*
- Nr. 21
Peti Lehel: *Câteva elemente ale schimbării perspectivei religioase: secularizarea, transnaționalismul și adoptarea sectelor în satele de ceangăi din Moldova Transnational Ways of Life, Secularization and Sects. Interpreting Novel Religious Phenomena of the Moldavian Csángó Villages*
- Nr. 22
Sergiu Constantin: *Tirolul de Sud – un model de autonomie și conviețuire?*
- Nr. 23
Jakab Albert Zsolt: *Organizarea memoriei colective în Cluj-Napoca după 1989 The Organization of Collective Memory by Romanians and Hungarians in Cluj-Napoca after 1989*
- Nr. 24
Peti Lehel: *Apariția Fecioarei Maria de la Seuca – în contextul interferențelor religioase și etnice The Marian Apparition from Seuca/Szőkefalva in the Context of Religious and Ethnical Interferences*
- Nr.25
Könczei Csongor: *De la Kodoba la Codoba. Despre schimbarea identității etnice secundare într-o familie de muzicanți romi dintr-un sat din Câmpia Transilvaniei Hogyan lett a Kodobákból Codoba? „Másodlagos” identitásváltások egy mezőségi cigánymuzsikus családnál*
- Nr. 26
Marius Lazăr: *Semantică socială și etnicitate. O tipologie a modurilor identitare discursive în România*
- Nr. 27
Horváth István (coord.) – Veress Ilka – Vitos Katalin: *Közigazgatási nyelvhasználat Hargita megyében az önkormányzati és a központi kormányzat megyeszintű intézményeiben Utilizarea limbii maghiare în administrația publică locală și în instituțiile deconcentrate din județul Harghita*
- Nr. 28
Sarău Gheorghe: *Bibliografie selectivă privind rromii (1990 - 2009)*
- Nr. 29
Livia Popescu, Cristina Raț, Adina Rebeleanu: *„Nu se face discriminare!”...doar accesul este inegal. Dificultăți în utilizarea serviciilor de sănătate de către populația romă din România/ „No discrimination!” Just unequal access... Barriers in the use of health-care services among the Romanian Roma*
- Nr. 30
Kiss Tamás – Veress Ilka: *Minorități din România: dinamici demografice și identitare*
- Nr. 31
Sólyom Zsuzsa: *Ancheta sociologică – Coeziune socială și climat interetnic în România, octombrie – noiembrie 2008*
- Nr. 32
Könczei Csongor: *Művészeti szakoktatás avagy műkedvelő hagyományörzés? Helyzetkép a romániai magyar iskolai néptáncoktatásról*
- Nr. 33
Veress Ilka: *Strategiile de reproducere culturală ale minorității armene din România*
- Nr. 34
Kiss Dénes: *Sistemul instituțional al minorităților etnice din România*
- Nr. 35
Gidó Attila – Sólyom Zsuzsa: *Kolozsvár, Nagykároly és Nagyvárad zsidó túlélői. A Zsidó Világkongresszus 1946-os észak-erdélyi felmérése The surviving Jewish inhabitants of Cluj, Carei and Oradea. The survey of the World Jewish Congress in 1946*
- Nr. 36
Marin Timeea Elena: *„We are Gypsies, not Roma”. Ethnic Identity Constructions and Ethnic Stereotypes – an example from a Gypsy Community in Central Romania*
- Nr. 37
Kiss Dénes: *Romániai magyar nonprofit szervezetek – 2009–2010. A szervezetek adatbázisának bemutatása és a nonprofit szektor szociológiai elemzése*

■ Nr. 38

Lazăr Andreea: *O cartografiere a concepțiilor „populare” despre apartenența națională în statele membre ale Uniunii Europene*

■ Nr. 39

Gidó Attila: *School Market and the Educational Institutions in Transylvania, Partium and Banat between 1919 and 1948*

■ Nr. 40

Horváth István: *Romania and Moldova, Migration mid-19th Century to Present, with Special Focus on Minorities Migration/Migrația din România și Republica Moldova de la mijlocul secolului XIX până în prezent, cu accent pe migrația minorităților*

■ Nr. 41

Plainer Zsuzsa: *WHAT TO GIVE IN RETURN? Suspicion in a Roma shantytown from Romania*

■ Nr. 42

Sorbán Angella: *Kisebbség – társadalm szerkezet – kétnyelvűség*

■ Nr. 43

Kiss Tamás – Barna Gergő: *Népszámlálás 2011. Erdélyi magyar népesedés a XXI. század első évtizedében. Demográfiai és statisztikai elemzés*

■ Nr. 44

Plainer Zsuzsa: *Controlul presei locale orădene în primii ani ai sistemului ceaușist. Descriere generală și aspecte minoritare*

■ Nr. 45

Remus Gabriel Anghel: *Migrația croaților din România. Între migrație etnică și migrație de muncă*

■ Nr. 46

Gheorghe Sarău: *Istoricul studiului limbii rromani și al școlarizării rromilor în România (1990–2012)*

■ Nr. 47

Könczei Csongor – Sárkány Mihály – Vincze Enikő: *Etnicitate și economie*

■ Nr. 48

Csász László – Gidó Attila: *Excluși și exploați. Munca obligatorie a evreilor din România și Ungaria în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*

■ Nr. 49

Adriana Cupcea: *Construcția identitară la comunitățile turcă și tătară din Dobrogea*

■ Nr. 50

Kiss Tamás – Barna Gergő: *Erdélyi magyarok a magyarországi és a romániai politikai térben*

■ Nr. 51

Benedek József – Török Ibolya – Máthé Csongor: *Dimensiunea regională a societății, diversitatea etnoculturală și organizarea administrativ-teritorială în România*

■ Nr. 52

Kiss Tamás: *Analysis on Existing Migratory Data Production Systems and Major Data Sources in Romania*

■ Nr. 53

Kiss Tamás – Barna Gergő: *Maghiarii din Transilvania în spațiul politic maghiar și românesc*